

تعامل فضای شهری و دانشگاهی عاملی برای افزایش حس تعلق به مکان در محیط‌های دانشگاهی

شکوفه موسوی کیا^{۱*}، دکتر سادات الشریعه حسینی نسب^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، shokufekia@gmail.com

۲- استادیار دانشکده معماری دانشگاه ارشد دماوند، Sharieh_61@yahoo.com

⋮

چکیده

در سال‌های اخیر با افزایش تعداد دانشگاه‌ها در کشور برای رفع مشکل کمبود فضای آموزشی، شاهد شکل‌گیری دانشگاه‌های زیادی در ساختمان‌های بسته و فاقد فضای باز و با کمترین توجه به نیازمندی‌های کمی و کیفی برای طراحی بوده‌ایم. حال آنکه نقصان ایجادشده اثرات نامناسبی از جمله کاهش حس تعلق به مکان، سرزندگی، مشارکت در فعالیت‌های دانشگاهی و ... دارد، که در نهایت می‌تواند باعث کاهش کیفیت آموزشی این نهاد پرارزش گردد. تا کنون پژوهش‌هایی فراوانی جهت دستیابی به حس تعلق به مکان در حوزه‌های مختلف طراحی و همچنین دانشگاه صورت گرفته؛ اما آنچه که ما در این مقاله به دنبال آن هستیم یافتن راهی جهت دستیابی به این مهم، ضمن استفاده بهینه از کالبد شهر و دانشگاه در کنار یکدیگر و در تعامل با هم است. در این راستا سعی بر آن شد که ابتدا به لزوم تعامل فضای شهری و دانشگاهی بر پایه مرور متون و اسناد مرتبط در این زمینه از دیدگاه صاحب‌نظران پرداخته شود. سپس با توجه به عوامل مؤثر در ایجاد حس مکان و ارتباط آن با نظریات ارائه شده پیرامون تعامل شهر و دانشگاه به تبیین مدلی از طراحی محیط‌های دانشگاهی جهت افزایش حس تعلق به مکان دانشجویان و تأثیرات مثبت آن باشیم.

واژه‌های کلیدی: حس تعلق به مکان، محیط‌های آموزشی، سرزندگی، دانشگاه، تعامل شهر و دانشگاه

۱- مقدمه

حس مکان، احساس وابستگی انسان نسبت به مکانی است که در آن زندگی می‌کند و دارای سطوح گوناگونی است که توجه بدان می‌تواند در ارتقای کیفیت محیط نقش شایان توجهی ایفا کند. حس مکان عاملی مهم در هماهنگی فرد و محیط، باعث بهره‌برداری بهتر از محیط، رضایت استفاده‌کنندگان و در نهایت احساس تعلق آن‌ها با محیط و تداوم حضور در آن است. [۱] فضاهای آموزشی به دلیل محدودیت‌های خاص خود، برای خشک و بی‌روح جلوه‌دار شدن بسیار مستعد هستند. ریشه‌های علاقه هر دانش‌پژوه به آموختن با قرارگیری در محیط آموزشی شکل می‌گیرد و در صورت عدم مرتفع ساختن نیازهای استفاده‌کننده، حس دافعه و پس‌زدگی به جای حضور فعال به وجود می‌آید.

رابطه انسان و مکان در فضاهای آموزشی که بخش عمده‌ای از زمان زندگی قشر جوان و میانسال جامعه را به خود اختصاص می‌دهد، می‌بایست مورد توجه قرار گیرد؛ طراحی محیط آموزشی نمی‌بایست صرفاً به برآورده سازی نیازهای آموزشی توجه داشته‌باشد. بلکه ابعاد کنشهای متقابل یادگیرنده و محیط کالبدی و همین‌طور اجتماعی وی نیز می‌بایست مد نظر طراح قرار گیرد. [2] توجه به این نکته "حس تعلق به مکان" در محیط‌های آموزشی که نهادی بنیادی برای پیشرفت کشور است ضروری است. چرا که حضور پررنگ دانشجویان در محیط دانشگاهی، همکاری آنها در مباحث دانشگاهی و احساس مسئولیت نسبت به محیط دانشگاه و تلاش برای پیشرفت، با افزایش حس تعلق به مکان محقق می‌گردد.